

जिल्हा परिषद / पंचायत समितीच्या व ग्राम पंचायतीच्या ताब्यातील खुल्या जागा व इमारती यांचे अतिक्रमणापासून रक्षण करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन

शासन परिपत्रक क्रमांक जिपज २०१०/प्र.क्र.२२२/पं.रा.८

ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग,

मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.

दिनांक :- ४ डिसेंबर, २०१०.

संदर्भ :- १) परिपत्रक क्र.जिपज १०८९/सीआर ३९५६/२६,

ग्रा.वि.वि., दिनांक २५ जानेवारी, १९९०.

२) परिपत्रक क्रमांक जिपज १०९३/सीआर १९५५/२६,

ग्रा.वि.व ज.सं.वि., दिनांक १३ डिसेंबर, १९९३.

प्रस्तावना :-

जिल्हा परिषदा व पंचायत समित्या व ग्रामपंचायतींकडे खालील तीन प्रकारच्या खुल्या जमिनी व इमारती ताब्यात असतात.

- १) जिल्हा परिषद, पंचायत समिती अधिनियम १९६१ च्या कलम १०० अन्वये हस्तांतरित योजनां बरोबरच योजनांची कार्यवाही करण्यासाठी हस्तांतरित झालेल्या इमारती व खुल्या जागा.
- २) पूर्वीच्या जिल्हा लोकल बोर्ड यांच्याकडून जिल्हा परिषदेकडे हस्तांतरित झालेल्या इमारती व खुल्या जागा.
- ३) जिल्हा परिषद/पंचायत समिती/ग्राम पंचायत यांनी स्वतःच्या उत्पन्नातून खरेदी केलेल्या जमिनी व इमारती.

२. जिल्हा परिषद/पंचायत समिती/ग्राम पंचायत यांच्या ताब्यातील खुल्या जागा व इमारती यांचे अतिक्रमणापासून रक्षण करण्यासंदर्भात शासनाने संदर्भाधिन दिनांक २५ जानेवारी १९९० तसेच दिनांक १३ डिसेंबर १९९३ रोजीच्या परिपत्रकान्वये सूचना दिलेल्या आहेत. असे असतानाही राज्यातील अनेक जिल्हा परिषद/पंचायत समिती/ग्रामपंचायतीच्या ताब्यातील जमिनी व इमारती यावर अतिक्रमणे झालेली असल्याचे शासनाच्या निदर्शनास आलेले आहे.

३. तसेच, सदर अतिक्रमण दूर करण्याच्या दृष्टीने जिल्हा परिषद/पंचायत समिती/ग्रामपंचायत त्वरित काळजी घेत नाहीत किंवा सदर अतिक्रमणाची बाब खूप उशीरा लक्षात येते. त्यामुळे सदर अतिक्रमणे कालांतराने दूर करणे कठीण जाते. ही बाब अतिशय गंभीर स्वरूपाची असून जिल्हा परिषद, पंचायत समिती, ग्रामपंचायतीच्या जमिनी, जागा व इमारती जतन करण्याच्या दृष्टीने अत्यंत निष्काळजीपणाची आहे. जिल्हा परिषद व पंचायत समिती

अधिनियम, १९६१ च्या कलम २०० अन्वये जिल्हा परिषदेस व मुंबई ग्राम पंचायत अधिनियम १९५८ च्या कलम ५३ नुसार ग्राम पंचायतीस अशी अतिक्रमणे दूर करण्याचे अधिकार आहेत व त्यासाठी आवश्यकतेनुसार महसूल व पोलीस यंत्रणेची सुध्दा मदत घेता येते. याबाबत महसूल व वन विभागाने शासन परिपत्रक क्र.जमीन ०३/२००९/प्र.क्र.१३/ज-१, दिनांक ७ सप्टेंबर २०१० अन्वये सविस्तर सूचना दिलेल्या आहेत. तसेच राज्यातील शासकीय व निमशासकीय जमिनीवरील अतिक्रमणे रोखणे व खुल्या व मोकळ्या जागांचे नियमित लेखा परिक्षण करणेबाबत गृहनिर्माण विभागाच्या शासन निर्णय क्र. उच्चस्त २०१०/प्र.क्र.६५/झोपसु -१, दिनांक १० ऑगस्ट २०१० अन्वये मा.मुख्य सचिवांच्या अध्यक्षतेखाली उच्चस्तरीय समितीही गठीत करण्यात आलेली आहे. सदर समिती राज्यातील शासकीय/निम शासकीय जमिनीवरील अतिक्रमणाबाबत धोरण तयार करण्यासाठी आणि बेकायदेशीर, अनधिकृत बांधकामांना प्रतिबंध करण्यासंबंधी शिफारशी करणार आहे.

शासन निर्णय :- भविष्यकाळात जिल्हा परिषदांना विस्तार व विकास कामांसाठी जागांची अडचण भासणार आहे. त्यामुळे सध्या अस्तित्वात असलेल्या जमिनी, जागा व इमारती यांचे अतिक्रमणापासून रक्षण करणे व त्यांचे जतन करणे यासंदर्भात शासन खालीलप्रमाणे आदेश देत आहे:-

- १) राज्यातील सर्व जि.प./पं.स.व ग्राम पंचायती यांनी त्यांच्या ताब्यातील मोकळ्या जमिनीचे/जागांचे भूसर्वेक्षण व भू-लेखा परिक्षण करावे यासाठी अद्ययावत तंत्रज्ञानाचा वापर करावा.
- २) सर्व जि.प./पंचायत समिती व ग्रामपंचायतींनी त्यांच्याकडे असलेल्या इमारतीच्या व त्या सभोवतालची मोकळी जागा तसेच खुल्या जागा यांची मालमत्ता नोंदवहीत नोंद करावी.
- ३) सर्व जिल्हा परिषदांनी /पंचायत समित्या व ग्राम पंचायतींनी त्यांच्या मालमत्ता नोंदवहया अद्ययावत ठेवाव्यात. तसेच प्रत्येक मालमत्ते संबंधातील महसूल विभागाकडील व अन्य कागदपत्र यांची पडताळणी करावी व ती व्यवस्थित आहेत याची खातरजमा करावी.
- ४) जि.प./पं.स.व ग्राम पंचायतीच्या ताब्यात असलेल्या मोकळ्या/सार्वजनिक जागांची नकाशासह सूची तयार करून ती स्थानिक कार्यालयात ठळकपणे लावण्यात यावी. त्यासोबत शासकीय जमिनीवर अतिक्रमण केल्यास कायदेशीर कारवाईचा ईशारा देण्यात यावा.
- ५) जि.प.,पं.स. व ग्राम पंचायतीच्या ताब्यातील खुल्या जागा व इमारतीच्या संरक्षणाच्या दृष्टीने त्यांना आवश्यकतेनुसार कुंपण घालावे व मालकीबाबत स्पष्ट फलक लावावेत. सर्व जमिनींना व जागांना कुंपण घालण्याचे काम जिल्हा परिषदेने टप्प्या टप्प्याने त्यांच्या स्वनिधीतून करावे. या सर्व कामावर नियंत्रण ठेवण्याच्या दृष्टीने उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी (ग्राम पंचायत) यांची "मालमत्ता अधिकारी" म्हणून नेमणूक करण्यात येत आहे.
- ६) जि.प./पं.स.व ग्राम पंचायतीच्या ताब्यातील खुल्या जागा व इमारती यांची वेळोवेळी पाहणी करून आढावा घेण्यात यावा. तसेच सदर जागांवर काही अतिक्रमणे झाल्याचे निदर्शनास

कृ. मा. प.

आल्यास महाराष्ट्र जिल्हा परिषद व पंचायत समिती अधिनियम १९६१ च्या कलम २०० नुसार योग्य ती कार्यवाही त्वरित करुन अतिक्रमण दूर करण्यात यावे. ग्रामपंचायतीना मुंबई ग्रामपंचायत अधिनियम १९५८ च्या कलम ५३ नुसार असे अतिक्रमण दूर करण्याचे अधिकार आहेत.

- ७) या व्यतिरिक्त जर अतिक्रमणे झाली किंवा ती दूर करण्यास जि.प./पं.स./ग्रा.पं.स यश न आल्यास महसूल विभाग अथवा पोलिस यंत्रणेची मदत घेण्यात यावी. तसेच अतिक्रमण करणाऱ्या व्यक्ती अथवा संस्थेविरुद्ध तात्काळ पोलीसात फिर्याद दाखल करण्याबाबतही महसूल व वन विभागाने शासन परिपत्रक क्र.जमीन ०३/२००९/प्र.क्र.१३/ज-१,दिनांक ७ सप्टेंबर २०१० अन्वये सूचना दिलेल्या आहेत.
- ८) जि.प./पं.स.व ग्राम पंचायतीकडील मोकळ्या जागां व इमारतीं यांचा जास्तीत जास्त परिणामकारक वापर तसेच योग्य पुर्नविकास करण्याच्या दृष्टीने कार्यवाही अपेक्षित आहे.
- ९) अतिक्रमणास आळा घालण्यास अपयशी ठरलेल्या संबंधित जबाबदार अधिकारी/ कर्मचारी यांचे विरुद्ध प्रचलित नियम व कायदयांप्रमाणे योग्य ती कारवाई करण्याचे अधिकार संबंधित विभागीय आयुक्त यांना असतील.
- १०) जिल्हा परिषद/ पंचायत समिती व ग्राम पंचायतीच्या पदाधिका-यांनी असे अतिक्रमण करण्यास प्रोत्साहन दिल्याचे निदर्शनास आल्यास सदर पदाधिका-यांना त्यांच्या पदावरून दूर करण्याची कार्यवाही सदर वर्तणूक ही गैरवर्तणूक समजून मुंबई ग्राम पंचायत अधिनियम १९५८ च्या कलम ३ (१) (एक) व महाराष्ट्र जिल्हा परिषद व पंचायत समिती अधिनियम १९६१ मधील ३९,५० व ६१ नुसार प्रचलित नियमानुसार करण्यात येईल.

उपरोक्त सर्व सूचनांचे संबंधितांनी काटेकोरपणे पालन करावे.

हा शासन निर्णय शासनाच्या WWW.Maharashtra.gov.in या संकेत स्थळावर उपलब्ध असून त्याचा संगणक संकेतांक २०१०१२०३१९५४४४०१ असा आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने,

(दि.ग.मोरे)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रति,

- १) अध्यक्ष, जिल्हा परिषद (सर्व)
- २) विधानसभा/विधान परिषद सदस्य (सर्व)
- ३) विभागीय आयुक्त (सर्व)
- ४) मा.मंत्री(ग्रा.वि.)यांचे खाजगी सचिव

कृ.भा.प.

- ५) मा.राज्यमंत्री (ग्रा.वि.)यांचे खाजगी सचिव
- ६) सर्व जिल्हाधिकारी/अपर जिल्हाधिकारी
- ७) मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व)
- ८) कार्यकारी अभियंता (बांधकाम विभाग),जिल्हा परिषद (सर्व)
- ९) सचिव (ग्रा.वि.व पं.रा.)यांचे स्वीय सहाय्यक
- १०) महसूल व वन विभाग,मंत्रालय,मुंबई-३२
- ११) नगर विकास विभाग,मंत्रालय,मुंबई-३२
- १२) गृहनिर्माण विभाग,मंत्रालय,मुंबई-३२.
- १३) गृह विभाग,मंत्रालय,मुंबई-३२.
- १४) सर्व कार्यासने,ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग,मंत्रालय,मुंबई-३२.
- १५) निवड नस्ती,कार्यासन (पं.रा.८)